

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมทักษะทางปัญญาของผู้สูงอายุ

The Training Development Curriculum Cognitive Skills for The Elderly

กิตติธเนศ สว่างวรรณ* ชมสุภัค ครุฑทะ

Kittanate Sawangvoranard* Chomsupak Cruthaka

คณะพัฒนาศักยภาพมนุษย์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง กรุงเทพฯ ประเทศไทย 10240

Faculty of Human Resource Development, Ramkhamhaeng University, Bangkok, Thailand 10240

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาการใช้ทักษะทางปัญญาที่จำเป็นของผู้สูงอายุ (2) เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมทักษะทางปัญญาของผู้สูงอายุ (3) เพื่อประเมินหลักสูตรฝึกอบรมทักษะทางปัญญาของผู้สูงอายุ กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้สูงอายุ จากชมรมผู้สูงอายุ ศูนย์บริการสาธารณสุข พื้นที่กรุงเทพมหานคร จำนวน 420 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามสำรวจการใช้ทักษะทางปัญญาที่จำเป็นของผู้สูงอายุ โครงร่างหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น และแบบประเมินตนเองเกี่ยวกับทักษะทางปัญญา วิเคราะห์ข้อมูลโดยการคำนวณหาค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที

ผลการวิจัยพบว่า (1) ผู้สูงอายุ มีระดับความจำเป็นเกี่ยวกับทักษะทางปัญญาที่จำเป็น ในภาพรวม และทุกด้าน อยู่ในระดับมาก (2) การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมทักษะทางปัญญาของผู้สูงอายุ พบว่า โครงร่างหลักสูตรฝึกอบรมประกอบด้วยหน่วยการเรียนรู้ 4 หน่วย ได้แก่ (1) ผู้สูงอายุกับการเปลี่ยนแปลงภาวะสุขภาพ (2) การสร้างเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ (3) การคิดแก้ปัญหาของผู้สูงอายุ และ (4) การปรับตัวของผู้สูงอายุ ผลตรวจสอบมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุดและมีความสอดคล้องกันทุกองค์ประกอบ และ (3) ผู้สูงอายุมีทักษะทางปัญญาในภาพรวมและทุกด้านหลังใช้สูตรฝึกอบรมสูงกว่าก่อนใช้หลักสูตรฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ ผู้สูงอายุมีความพึงพอใจต่อการใช้หลักสูตรฝึกอบรมพัฒนาทักษะทางปัญญาโดยภาพรวม และทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด แสดงว่าหลักสูตรมีความเหมาะสมในการนำไปใช้พัฒนาทักษะทางปัญญาของผู้สูงอายุ

คำสำคัญ: ผู้สูงอายุ, ทักษะทางปัญญา, การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม, การประเมินหลักสูตร

Abstract

In this dissertation, the researcher studies (1) how the elderly use necessary cognitive skills in addition to developing (2) a cognitive skills training curriculum for the elderly. Finally, furthermore (3) the curriculum developed by the researcher is evaluated. The sample population consisted of 420 elderly persons who were participants in Elderly Clubs at Public Health Centers in Bangkok Metropolis. The research instrument was a questionnaire eliciting data appertaining to the necessary cognitive skills of the elderly, The curriculum developed and constructed, and a self-evaluation questionnaire concerning cognitive skills. The researcher analyzed in terms of mean (M), standard deviation (SD) and t test dependent.

*ผู้แต่งหลัก (Corresponding Author) e-mail: gityimco@gmail.com

The research finding: (1) The elderly exhibited levels of opinions regarding international competencies in an overall picture and in all aspects at a high level. (2) The development of training curriculum cognitive skills of seniors that includes course outlines the problems and needs. The goal-oriented behavior this sort of content learning activities how to measure and evaluate curriculum consists of learning units 4 units, each unit consisting of (1) the elderly with changing health status, (2) the health of the elderly (3) solving the problem of the elderly (4). adaptation of the elderly the checks are appropriate to the level and the most consistent of all the elements. (3) Seniors are cognitive skills, overall and after using the formula training than before training curriculum at a statistically significant level. 05. The elderly participants were satisfied to take a training course to improve their overall cognitive at a high level.

Keywords: elderly, cognitive skills, training curriculum, evaluate the training curriculum

บทนำ

ประเทศไทยเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2548 เป็นต้นมา ทำให้ประเทศไทยเคลื่อนสู่ระยะที่เรียกว่า “ภาวะประชากรสูงอายุ” มีประชากรสูงอายุตั้งแต่ 65 ปี ขึ้นในสัดส่วนและคาดว่าจะเพิ่มเป็นร้อยละ 13.4 ในปี 2555 และในปี พ.ศ. 2563 ประเทศไทยมีผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 15.28 และในปี พ.ศ.2573 ผู้สูงอายุจะเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 25.0 (ประมาณ 1 ใน 4 ของประชากรทั้งประเทศ) กล่าวได้ว่าประเทศไทยไม่ได้มีขนาดและสัดส่วนของประชากรสูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วเท่านั้น แต่มีการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในกลุ่มประชากรที่สูงวัยปลายอายุ 80 ปีขึ้นไป¹

จากสภาพทางสังคมผู้สูงอายุส่งผลต่อปัญหาผู้สูงอายุถูกทอดทิ้ง ปัญหาด้านจิตใจผู้สูงอายุจะมีอาการซึมเศร้า รู้สึกน้อยใจ ปัญหาสุขภาพร่างกายเสื่อมโทรม ไม่แข็งแรง บางคนมีโรคประจำตัว ทำให้เป็นภาระต่อครอบครัว ผู้สูงอายุจึงต้องได้รับความช่วยเหลือ ได้แก่ ผู้สูงอายุควรอยู่กับครอบครัว โดยได้รับความเคารพ รัก ความเข้าใจ ความเอื้ออาทร การดูแลเอาใจใส่ การยอมรับบทบาทของกันและกันระหว่างสมาชิกในครอบครัว เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีในการอยู่ร่วมกันอย่างเป็นสุข ผู้สูงอายุควรได้เรียนรู้ในการดูแลสุขภาพอนามัยของตนเอง ต้องมีหลักประกันและสามารถเข้าถึงบริการด้านสุขภาพอนามัยอย่างครบวงจรโดยเท่าเทียมกัน ผู้สูงอายุควรได้มีบทบาทและส่วนร่วมในกิจกรรมของครอบครัว ชุมชน และสังคม โดยเฉพาะการรวมกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยน เรียนรู้ และความเข้าใจอันดีระหว่างผู้สูงอายุด้วยกัน และกับบุคคลทุกวัย และรัฐโดยการมีส่วนร่วมขององค์กรภาคเอกชน ประชาชน สถาบันสังคม

ต้องรณรงค์ปลูกฝังค่านิยมให้สังคมตระหนักถึงคุณค่าของผู้สูงอายุตามวัฒนธรรมไทยที่เน้นความกตัญญูกตเวทิตะและความเอื้ออาทรต่อกัน²

ทักษะทางปัญญา คือ ความสามารถในการวิเคราะห์สถานการณ์และใช้ความรู้ ความเข้าใจในแนวคิด หลักการ ทฤษฎี และกระบวนการต่างๆ ในการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหา เมื่อต้องเผชิญกับสถานการณ์ใหม่ๆ ที่ไม่ได้คาดคิดมาก่อน ทำให้คนทำงานแก้ปัญหาได้ การเสริมสร้างทักษะทางปัญญาจะต้องอาศัยฐานกำลังของสติ สมาธิ การคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ คิดแก้ปัญหา คิดอย่างสร้างสรรค์และมีเมตตา^{3, 4} ดังนั้น ทักษะทางปัญญาของผู้สูงอายุ คือ ความสามารถในการวิเคราะห์สถานการณ์และใช้ความรู้ ความเข้าใจในแนวคิด หลักการ ทฤษฎี และกระบวนการต่างๆ ในการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหา สุขภาพร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและสิ่งแวดล้อม

การพัฒนาทักษะทางปัญญาของผู้สูงอายุ วิธีการหนึ่งที่น่าสนใจแก้ปัญหของผู้สูงอายุคือการใช้หลักสูตรฝึกอบรมเนื่องหลักสูตร คือ กิจกรรมและวิธีการในการวางแผนเพื่อให้ประสบความสำเร็จ และบรรลุเป้าหมาย โดยครูเป็นผู้จัดเนื้อหาความรู้และประสบการณ์ทั้งหลายให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และประสบการณ์⁵

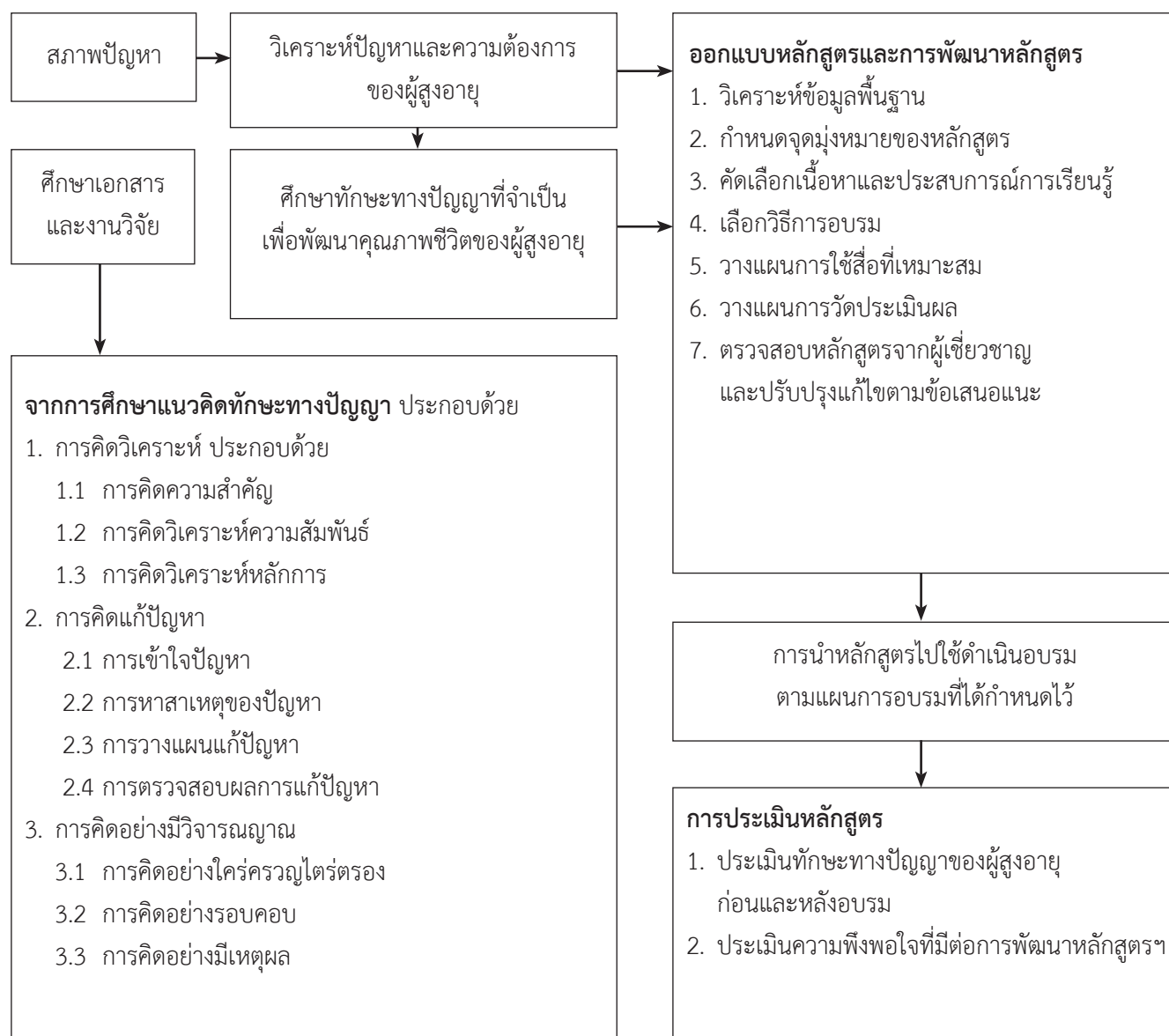
ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมทักษะทางปัญญาของผู้สูงอายุ เพื่อพัฒนาผู้สูงอายุให้สามารถคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ และคิดได้อย่างมีวิจารณญาณ เพื่อสร้างคุณภาพชีวิตที่ดี มีสุขภาพแข็งแรงตามวัยที่สามารถดูแลตนเองได้ ปรับตัวเข้ากับครอบครัวและสังคมได้

วัตถุประสงค์การวิจัย

(1) เพื่อศึกษาการใช้ทักษะทางปัญญาที่จำเป็นของผู้สูงอายุ (2) เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมทักษะทางปัญญาของผู้สูงอายุ และ(3) เพื่อประเมินหลักสูตรฝึกอบรมทักษะทางปัญญาของผู้สูงอายุ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากแนวคิดผู้สูงอายุที่มีสภาพการเปลี่ยนแปลงได้แก่ ด้านร่างกาย จิตใจอารมณ์ สังคมและสิ่งแวดล้อม การสร้างและพัฒนาทักษะทางปัญญาใน 3 องค์ประกอบ ได้แก่ การคิด วิเคราะห์ การคิดแก้ปัญหา และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ นำมาเป็นกรอบเนื้อหาในการพัฒนาทักษะทางปัญญา โดยสร้างเป็นหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวคิดการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ โดยอาศัยการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ จากการเรียนรู้ที่เกิดจากกิจกรรมในการฝึกอบรม ตามแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรของ ทาบา (Taba) ดังภาพ 1

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยและพัฒนา มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ สูงอายุ จากชมรมผู้สูงอายุในศูนย์บริการสาธารณสุข กรุงเทพมหานคร จาก 50 สำนักเขต จำนวน 14,958 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับทักษะทางปัญญาของผู้สูงอายุ จำนวน 420 คน ที่ได้จากการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิจำแนกตามศูนย์บริการสาธารณสุข สำนักเขต กรุงเทพมหานคร ในอัตราส่วน 1:2:3 โดยที่เขตที่มีผู้สูงอายุน้อยกว่า 100 มีอัตราส่วนเท่ากับ 10 น้อยกว่า 1000 มีอัตราส่วนเท่ากับ 20 มากกว่า 1000 ขึ้นไป มีอัตราส่วนเท่ากับ 30

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลองใช้หลักสูตร คือ สูงอายุ จากชมรมผู้สูงอายุในศูนย์บริการสาธารณสุข จำนวน 24 คน ที่ได้จากการคัดเลือกตัวอย่างแบบเจาะจงตามความสนใจ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีดังนี้

1. แบบสอบถามที่ใช้ในการสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับทักษะทางปัญญาที่จำเป็นของผู้สูงอายุ จำนวน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการคิดวิเคราะห์ ด้านการคิดแก้ปัญหา และด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ จำนวน 40 ข้อ ที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือมีความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.97

2. โครงร่างหลักสูตร ประกอบด้วย สภาพปัญหาและความจำเป็นของหลักสูตร หลักการของหลักสูตร จุดมุ่งหมายของหลักสูตร หน่วยการอบรม ประกอบด้วย การบรรยาย สภาพปัญหาและความจำเป็น จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม เนื้อหาหลักสูตร กิจกรรมและวิธีการอบรม สื่อการอบรม การวัดและประเมินผล ที่ผ่านตรวจสอบความเหมาะสมและความสอดคล้องของหลักสูตรโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน

3. แบบสอบถามประเมินตนเองเกี่ยวกับทักษะทางปัญญาของผู้สูงอายุ แบ่งเป็น 2 ตอน ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล จำนวน 4 ข้อ ตอนที่ 2 เป็นแบบประเมินทักษะทางปัญญา 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการคิดวิเคราะห์ ด้านการคิดแก้ปัญหา และด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

จำนวน 36 ข้อ ที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือมีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.20-0.84 และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สันเท่ากับ .96

4. แบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการใช้หลักสูตรฝึกอบรมฯ ใช้ประเมิน มีต่อการใช้หลักสูตรในลักษณะแบบสอบถามความคิดเห็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด จำนวน 28 ข้อ ที่ผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องมีค่าอยู่ระหว่าง 0.80-1.00

การพิทักษ์สิทธิผู้ร่วมวิจัย/กลุ่มตัวอย่าง

โครงการวิจัยนี้ผ่านการประเมินจากคณะกรรมการสอบจริยธรรม บัณฑิตวิทยาลัยที่ 270/2561 สัณ วันที่ 30 มีนาคม 2561 เพื่อทำการประเมินการวิจัย และสอบป้องกันจริยธรรม ให้งานวิจัยมีคุณภาพ ไม่ละเมิดสิทธิกลุ่มตัวอย่าง โดยกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมในการวิจัย จะได้รับการชี้แจงจากผู้วิจัยเกี่ยวกับรายละเอียด อธิบายวัตถุประสงค์และประโยชน์ที่จะได้รับการวิจัยพร้อมทั้งถามสมัครใจของทุกคนในการร่วมวิจัยครั้งนี้ ทั้งนี้การปฏิเสธหรือยุติการเข้าร่วมวิจัยจะไม่มีผลกระทบใด ๆ ต่อผู้เข้าร่วมวิจัย โดยผู้วิจัยได้ชี้แจงกับกลุ่มตัวอย่างว่าการทำวิจัยครั้งนี้ ข้อมูลที่ได้จะเก็บไว้เป็นความลับโดยไม่ส่งผลเสียหายใด ๆ แก่ผู้เข้าร่วมวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยติดต่อประสานงานกับผู้บริหารสำนักพัฒนาสังคม ชมรมผู้สูงอายุในศูนย์บริการสาธารณสุข ในพื้นที่ 50 สำนักงานเขตของกรุงเทพมหานคร เพื่อขอความอนุเคราะห์ช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 420 คน ได้รับกลับมาครบตามจำนวนคิดเป็นร้อยละ 100

2. การทดลองใช้หลักสูตร ผู้วิจัยดำเนินการทดลองแบบกลุ่มเดียววัดก่อนและหลัง โดยใช้แบบสอบถามประเมินตนเองเกี่ยวกับทักษะทางปัญญา ให้ผู้สูงอายุทำการประเมินก่อนใช้หลักสูตรฝึกอบรม ใช้ระยะเวลาในการดำเนินการทดลอง 3 วัน ณ ศูนย์ส่งเสริมและอบรมผู้สูงอายุ กรุงเทพมหานคร โดยมีวิทยากรและผู้เชี่ยวชาญในแต่ละสาขาเป็นผู้ให้ความรู้ในกระบวนการเสริมสร้างทักษะทางปัญญาของผู้สูงอายุ เมื่อสิ้นสุดการอบรมให้ผู้สูงอายุประเมินตนเองเกี่ยวกับทักษะทางปัญญาและประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการใช้หลักสูตรฯ

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยการคำนวณหาค่าเฉลี่ย (mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation-SD) ในการสำรวจความคิดเห็นของผู้สูงอายุเกี่ยวกับทักษะทางปัญญาและความพึงพอใจที่มีต่อการใช้หลักสูตร และเปรียบเทียบทักษะทางปัญญาก่อนและหลังใช้หลักสูตรฝึกอบรมผู้สูงอายุ โดยใช้สถิติ dependent t-test

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้ทักษะทางปัญญาที่จำเป็นของผู้สูงอายุ
2. ผลการประเมินโครงสร้างหลักสูตร พบว่า โครงสร้างหลักสูตรจำนวน 4 หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่ (1) ผู้สูงอายุกับการเปลี่ยนแปลงภาวะสุขภาพ (2) การคิดแก้ปัญหาของผู้สูงอายุ (3) การสร้างเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ และ (4) การปรับตัวของ

ผู้สูงอายุ แต่ละหน่วยการเรียนรู้ ประกอบด้วย สภาพปัญหาและความจำเป็น วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม เนื้อหา กิจกรรม/วิธีการอบรม เอกสารและสื่อการอบรม การวัดและประเมินผล มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด และมีความสอดคล้องกันทุกองค์ประกอบของโครงสร้างหลักสูตร

3. ผลการประเมินตนเองเกี่ยวกับทักษะทางปัญญาของผู้สูงอายุ ดูตาราง 2

4. ผลการศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อการใช้หลักสูตรฝึกอบรมทักษะทางปัญญาของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุที่เข้ารับการอบรมมีความพึงพอใจต่อการใช้หลักสูตรฝึกอบรมพัฒนาทักษะทางปัญญาโดยภาพรวมและทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด เรียงลำดับได้แก่ ด้านอื่น ๆ (วิทยากร สถานที่ ระยะเวลา) ด้านเนื้อหาวิชา ด้านกิจกรรมการอบรม ด้านสื่อประกอบการอบรม และด้านการวัดและการประเมินผล

ตาราง 1 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความจำเป็นการใช้ทักษะทางปัญญาที่จำเป็นของผู้สูงอายุ

ทักษะทางปัญญาของผู้สูงอายุ	$\bar{X}$	SD	ระดับความจำเป็น
1. ด้านการคิดวิเคราะห์	3.96	0.45	มาก
2. ด้านการคิดแก้ปัญหา	4.04	0.46	มาก
3. ด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ	4.00	0.41	มาก

จากตาราง 1 พบว่า ผู้สูงอายุ มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้ทักษะทางปัญญาที่จำเป็นในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.00$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้ทักษะทางปัญญาที่จำเป็นเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด เรียงตามลำดับคะแนนค่าเฉลี่ย ได้แก่ ด้านการคิดแก้ปัญหา ($\bar{X} = 4.04$) ด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ($\bar{X} = 4.00$) และด้านการคิดวิเคราะห์ ($\bar{X} = 3.96$)

ตาราง 2 เปรียบเทียบความแตกต่างทักษะทางปัญญาของผู้สูงอายุก่อนและหลังอบรมตามหลักสูตรฝึกอบรมเป็นรายด้าน

ทักษะทางปัญญาของผู้สูงอายุ	ก่อนอบรม		หลังอบรม		t
	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD	
1. ด้านการคิดวิเคราะห์	2.84	.42	4.27	.29	-21.81*
2. ด้านการคิดแก้ปัญหา	2.85	.23	4.18	.23	-29.86*
3. ด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ	2.99	.40	4.29	.30	-23.16*
เฉลี่ยรวม	2.89	.30	4.24	.24	-29.15*

* $p < .05$

จากตาราง 2 พบว่า ผู้สูงอายุมีทักษะทางปัญญาในภาพรวมและทุกด้านหลังใช้สูตรฝึกอบรมสูงกว่าก่อนใช้หลักสูตรฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สรุปและอภิปรายผล

1. ผลการศึกษาระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้ทักษะทางปัญญาที่จำเป็นของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุ มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้ทักษะทางปัญญาที่จำเป็นในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้ทักษะทางปัญญาที่จำเป็นทุกด้านอยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับคะแนนค่าเฉลี่ย ได้แก่ ด้านการคิดแก้ปัญหา ด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และด้านการคิดวิเคราะห์ ทั้งนี้เนื่องมาจากทักษะทางปัญญาจะเกิดได้ก็ต่อเมื่อผู้สูงอายุต้องได้รับประสบการณ์และสัมผัสประสบการณ์จากการคิดวิเคราะห์เพื่อจำแนกแยกแยะไปสู่การแก้ปัญหาและการไตร่ตรองอย่างมีเหตุผล รอบคอบเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของตน ถ้าผู้สูงอายุมีสุขภาพดี มีความสุขทั้งทางร่างกายและจิตใจ จะช่วยให้สามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงของภาวะสุขภาพ ตลอดจนสังคมและสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับแนวคิดที่กล่าวถึง ทักษะทางปัญญา ประกอบด้วย ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ และความสามารถในการแก้ปัญหา และการคิดขั้นพื้นฐาน และคิดขั้นสูง⁶ และสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการประเมินทักษะทางปัญญาสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบของทักษะทางปัญญาสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย (1) การวิเคราะห์ มีตัวบ่งชี้เป็นการวิเคราะห์ความสำคัญ วิเคราะห์ความสัมพันธ์ และการวิเคราะห์หลักการ (2) การคิดอย่างมีวิจารณญาณ มีตัวบ่งชี้เป็นการคิดอย่างใคร่ครวญไตร่ตรอง การคิดอย่างรอบคอบ และคิดอย่างมีตรรกะตัดสินปัญหาอย่างมีเหตุผล (3) การคิดสังเคราะห์ มีตัวบ่งชี้เป็นการสังเคราะห์ข้อความ การสังเคราะห์แผนงานและการสังเคราะห์ความสัมพันธ์ (4) การคิดสร้างสรรค์ มีตัวบ่งชี้เป็นการคิดคล่องแคล่ว การคิดยืดหยุ่น และการคิดริเริ่ม (5) การคิดแก้ปัญหา มีตัวบ่งชี้เป็นความเข้าใจปัญหา การหาสาเหตุของปัญหา การวางแผนแก้ปัญหา การกำกับติดตามการแก้ปัญหา และการตรวจสอบผลการแก้ปัญหา⁷

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสามารถอภิปรายได้ดังต่อไปนี้

1.1 ด้านการคิดวิเคราะห์ พบว่า ผู้สูงอายุ มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้ทักษะทางปัญญาที่จำเป็น ด้านการคิดวิเคราะห์ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้ทักษะทางปัญญาที่จำเป็น อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ สามารถทำความเข้าใจปัญหาที่เกิดจากการ

เปลี่ยนแปลงทางร่างกาย เช่น อาการเหนื่อย หน้ามืด ปวดศีรษะ อาการปวดเข่า กลั้นปัสสาวะไม่อยู่ สามารถวิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลงทางด้านอารมณ์ เช่น หงุดหงิด ซึมเศร้า แยกตนเอง ร้องไห้ไม่มีเหตุผล เป็นต้น และจำแนกความรู้เกี่ยวกับอาการเปลี่ยนแปลงที่ผิดปกติกับระบบต่างๆ ของร่างกายได้แก่ ระบบหัวใจและหลอดเลือด เช่น ความดันโลหิตสูง ระบบกระดูกและกล้ามเนื้อ เช่น ปวดเข่าจากข้อเข่าเสื่อม ทั้งนี้เนื่องมาจากผู้สูงอายุมีความเสื่อมทางด้านร่างกายตามระยะเวลา และเมื่อพ้นวัยทำงานจะรู้สึกตนเป็นภาระของครอบครัว ดังนั้นผู้สูงอายุจึงจำเป็นต้องการความรู้ ความสามารถในการวิเคราะห์ จำแนกแยกแยะภาวะสุขภาพของตนเพื่อต้องการให้มีสุขภาพซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่กล่าวว่าการเปลี่ยนแปลงด้านร่างกายและจิตใจ ซึ่งสังเกตได้จากลักษณะภายนอกที่มองเห็น จะรู้สึกหงุดหงิด โกรธง่าย ฉุนเฉียว คิดเล็กคิดน้อย เกิดความกังวล การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ จะเป็นตัวบ่งบอกถึงสภาพความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุและความพึงพอใจในการดำเนินชีวิตประจำวัน ได้แก่ การมีงานทำ และการเปลี่ยนแปลงด้านสังคม ผู้สูงอายุจะรู้สึกว่าตนเองสูญเสียสถานภาพและบทบาททางสังคมและครอบครัว^{8,9} และเป็นไปในทางเดียวกันกับงานวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตจังหวัดแพร่ ผลการวิจัยพบว่า ภาพรวมของปัญหาการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ด้านสุขภาพอนามัย ด้านสังคม ด้านครอบครัว และด้านการเงินและการงานพบว่าอยู่ในระดับมาก¹⁰

1.2 ด้านการคิดแก้ปัญหา พบว่า ผู้สูงอายุ มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้ทักษะทางปัญญาที่จำเป็น ด้านการคิดแก้ปัญหาในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้ทักษะทางปัญญาที่จำเป็น อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ สามารถทำความเข้าใจปัญหาที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย เช่น อาการปวดศีรษะ สามารถวางแผนเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพทางด้านร่างกายได้อย่างเหมาะสม และสามารถตรวจสอบผลการแก้ปัญหาทางด้านอารมณ์ จิตใจ เพื่อนำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม ทั้งนี้เนื่องมาจากความก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มีมากผู้สูงอายุเข้าถึงข้อมูลความรู้ โดยเฉพาะความรู้เกี่ยวกับภาวะสุขภาพเป็นเรื่องที่ผู้สูงอายุให้ความสำคัญอย่างมากเพื่อนำมาใช้ในการทำความเข้าใจกับ

ปัญหา การหาแนวทางการแก้ปัญหาให้สามารถพึ่งตนเองได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของบลูมได้กล่าวว่าคุณคิดเป็น กระบวนการทางปัญญาที่มีระดับต่างๆ ตั้งแต่การคิดที่เกิด จากความรู้ ความจำ การนำไปใช้การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การประเมิน การสังสรรค์ ประกอบด้วยวัตถุประสงค์ที่เกี่ยวข้อง กับความทรงจำ การรับรู้ และความรู้ รวมทั้งการพัฒนาความสามารถ และทักษะทางด้านสติปัญญาเป็นการที่บุคคลสามารถ ค้นหาข้อมูลและเทคนิคต่างๆ ได้จาก ประสบการณ์ที่ผ่านมา เพื่อนำมาใช้กับปัญหาและสถานการณ์ใหม่โดยจำเป็นต้องใช้ การวิเคราะห์ หรือความเข้าใจในสถานการณ์ใหม่และต้องใช้ ความรู้พื้นฐานหรือวิธีการที่พร้อมในการใช้ประโยชน์ รวมทั้งสิ่ง ที่ช่วยให้มองเห็นความเหมาะสมระหว่างความสัมพันธ์ของ ประสบการณ์เก่ากับสถานการณ์ใหม่¹¹ และเป็นไปในแนวทาง เดียวกันกับงานวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน ที่เน้นกระบวนการเรียนรู้แบบจิตตปัญญาศึกษาเพื่อพัฒนา ทักษะทางปัญญาตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา ของประเทศไทยผลการวิจัยพบว่า โดยทักษะทางปัญญาได้รับ อิทธิพลจากความสามารถในการคิดวิเคราะห์มากกว่าความ สามารถในการแก้ปัญหา และขึ้นการจัดระบบความคิดสู่สมอง มีอิทธิพลต่อทักษะการคิดมากที่สุด⁶

1.3 ด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ พบว่า ผู้สูงอายุ มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้ทักษะทางปัญญาที่จำเป็น ด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อ พิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้ ทักษะทางปัญญาที่จำเป็น อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีค่า เฉลี่ยสูงสุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ สามารถคิดอย่างมีเหตุและผล เกี่ยวกับกิจกรรมของครอบครัว เพื่อให้เกิดความไว้วางใจและ การยอมรับจากสมาชิกของครอบครัว สามารถคิดอย่างมีเหตุ และผลเกี่ยวกับอารมณ์และความรู้สึกเพื่อสร้างความมั่นคงใน อารมณ์ และสามารถคิดอย่างมีเหตุและผลเกี่ยวกับการดูแล ร่างกายเพื่อให้เกิดความมั่นใจในการดูแลตนเอง ทั้งนี้เนื่องมา จากการคิดอย่างมีวิจารณญาณ จะช่วยให้ผู้สูงอายุรู้สึกปลอดภัย และสามารถนำมาใช้ในการหาเหตุผลการไตร่ตรองอย่าง รอบคอบก่อนตัดสินใจ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่ได้สรุปถึงการ สร้างทักษะทางปัญญาประกอบด้วย (1) กระตุ้นผู้ได้บังคับบัญชา ให้สร้างงานใหม่ ทำสิ่งใหม่ และแนวทางการปฏิบัติงานใหม่ (2) มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ กล้าคิด กล้าทำสิ่งใหม่ (3) การ พัฒนาศักยภาพตนเองและส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพของผู้ได้ บังคับบัญชา (4) ส่งเสริมผู้ได้บังคับบัญชาให้ปรับเปลี่ยนแนวคิด

และกล้าแสดงความคิดเห็น ซึ่งกิจกรรมที่นำมาใช้พัฒนา คือ การไตร่ตรองอย่างลึกซึ้ง การคิดวิเคราะห์ และการจับประเด็น และสรุปความ¹² และสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง การพัฒนารูป แบบการประเมินทักษะทางปัญญาสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู ผลการวิจัยพบว่า การคิดอย่างมีวิจารณญาณ มีตัวบ่งชี้เป็น การคิดอย่างไตร่ตรอง การคิดอย่างรอบคอบ และคิด อย่างมีตรรกะตัดสินปัญหาอย่างมีเหตุผล⁷

2. ผลการพัฒนาหลักสูตรทักษะทางปัญญาของ ผู้สูงอายุ ผู้วิจัยนำผลการศึกษา และผลการวิเคราะห์ข้อมูล พื้นฐานจากขั้นตอนที่ 1 มาใช้เป็นแนวทางในการร่างโครงร่าง หลักสูตรประกอบด้วย สภาพปัญหาและความจำเป็นของ หลักสูตร หลักการของหลักสูตร จุดมุ่งหมายของหลักสูตร หน่วยการอบรม ประกอบด้วย จุดมุ่งหมายของหลักสูตร เนื้อหา สารของหลักสูตร กิจกรรมและวิธีการอบรม สื่อการอบรม และการวัดและประเมินผล พร้อมทั้ง แผนการสอน ซึ่งประกอบด้วยแผนการอบรม ผลการตรวจสอบคุณภาพของโครงร่าง หลักสูตรที่สร้างขึ้นจากการนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ประเมินคุณภาพโดยพิจารณาถึงความเหมาะสม และความ สอดคล้องขององค์ประกอบต่าง ๆ ของโครงร่างหลักสูตร ผล การประเมินโครงร่างหลักสูตร พบว่า โครงร่างหลักสูตรมีความ เหมาะสมอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด และมีความสอดคล้องกัน ทุกองค์ประกอบของโครงร่างหลักสูตร ทั้งนี้เนื่องมาจากผู้วิจัย ออกแบบหลักสูตรที่ได้มาจากการสำรวจความคิดเห็นจากผู้สูง อายุเป็นการสะท้อนให้เห็นว่าความต้องการพัฒนาทักษะทาง ปัญญาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุให้สามารถพึ่งพา ตนเอง และปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ จึงออกแบบหลักสูตร ตามแนวคิดการพัฒนาหลักสูตร กำหนดเนื้อหาตามผลการ สำรวจ สร้างหลักสูตรที่ประกอบด้วยสภาพปัญหาและความ จำเป็น จุดมุ่งหมายของหลักสูตร และองค์ประกอบของหลักสูตร ไว้อย่างครบถ้วน ซึ่งสอดคล้องกับรูปแบบการพัฒนาหลักสูตร ประกอบด้วย (1) กำหนดเป้าหมาย จุดประสงค์ และขอบเขต หลักสูตร (2) การออกแบบหลักสูตรจากการศึกษาข้อมูล พื้นฐานที่ การคัดเลือกเนื้อหาสาระ จัดเรียงลำดับเนื้อหา และ จัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้มีความสอดคล้องกัน¹³

3. ผลการประเมินหลักสูตรทักษะทางปัญญาของ ผู้สูงอายุ มีดังนี้

3.1 ผลการประเมินตนเองเกี่ยวกับทักษะทาง ปัญญาของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุมีทักษะทางปัญญาในภาพ รวมและด้านการวิเคราะห์ ด้านการคิดแก้ปัญหา และด้านการ

คิดอย่างมีวิจารณญาณหลังใช้สูตรฝึกอบรมสูงกว่าก่อนใช้หลักสูตรฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เนื่องจากหลักสูตรได้มีการตรวจสอบและปรับปรุงก่อนนำไปทดลองใช้ อีกทั้งการกำหนดกรอบเนื้อหา และการออกแบบกิจกรรมมีความเหมาะสมและสอดคล้องในการนำไปใช้พัฒนาทักษะทางปัญญาเพื่อสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุให้สามารถเกิดการเรียนรู้และปรับตัวได้กับสภาพการเปลี่ยนแปลงของสุขภาพและสภาพแวดล้อมทางสังคม จึงทำให้ทักษะทางปัญญาของผู้สูงอายุมีคะแนนค่าเฉลี่ยหลังทดลองสูงกว่าก่อนทดลอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรวิทยาศาสตร์สุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ ผลการวิจัยพบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้ความเข้าใจ หลังการทดลองมากกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05¹⁴

3.2 ผลการศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อการใช้หลักสูตรฝึกอบรมทักษะทางปัญญาของผู้สูงอายุ พบว่า คะแนนค่าเฉลี่ยระดับความพึงพอใจที่มีต่อการใช้หลักสูตรฝึกอบรมพัฒนาทักษะทางปัญญาของผู้สูงอายุโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากหลักสูตรฝึกอบรมมีการกำหนดเนื้อหา และออกแบบกิจกรรมที่สร้างความสุข สนุกสนาน ที่ผู้สูงอายุได้แสดงออกทางอารมณ์และความรู้สึก อีกทั้งได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในประสบการณ์ของแต่ละคนในการสร้างเสริมสุขภาพ อันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรวิทยาศาสตร์สุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ ผลการวิจัยพบว่า ระดับความเหมาะสมของการใช้หลักสูตรวิทยาศาสตร์สุขภาพ ตามความคิดเห็นของผู้เข้ารับการอบรม ผู้ช่วยวิทยากร และวิทยากร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก¹⁴

ข้อเสนอแนะ

1. การนำทักษะทางปัญญาไปปรับใช้ในการพัฒนาผู้สูงอายุ ควรพิจารณา อายุ ระดับการศึกษา เนื่องจากความต้องการในการฝึกอบรมในบางหน่วยอบรมผู้สูงอายุอาจมีความต้องการแตกต่างกันไป ดังนั้นควรสำรวจความต้องการฝึกอบรมก่อนพัฒนาทักษะทางปัญญาที่จำเป็น

2. การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมจะต้องมีการศึกษารูปแบบการพัฒนา และประเมินหลักสูตรให้เกิดความเข้าใจ และสามารถพัฒนาหลักสูตรให้เป็นไปตามกระบวนการพัฒนาหลักสูตรจะส่งผลต่อประสิทธิภาพของหลักสูตรและผลผลิตที่

ต้องการตรงกับความต้องการของผู้เรียน และสังคม อีกทั้งควรมีการจัดกิจกรรมเสริมและวัดความคงทนหลังอบรมอย่างน้อย 2 เดือน

3. ก่อนนำหลักสูตรไปใช้ ควรมีการศึกษาองค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตรทั้งในด้านจุดประสงค์การเรียนรู้ ขอบเขตเนื้อหาวิชา กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการสอน รวมทั้งการวัดและการประเมินผลให้เหมาะสมกับผู้เข้ารับการอบรม และบริบท เพื่อจะได้เข้าใจ และเห็นภาพรวมของหลักสูตรอย่างชัดเจนอันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาหลักสูตรต่อไป

4. การนำหลักสูตรไปใช้เพื่อพัฒนาทักษะทางปัญญา เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ควรมีกิจกรรมการฝึกสมาธิ และการออกกำลังกายเช่น โยคะ รำจ๊ิง ไทเก็ก อย่างต่อเนื่อง สัปดาห์ละ 3 วัน

References

1. Bhavabhutanonda P. Elderly Health. Bangkok: Ramknamhaeng University Press; 2015. (in Thai)
2. Thongcharoen V. The Art and Science of Nursing the Elderly. (2nd. Edition). Bangkok: LTD., Np Press; 2015: 8-9. (in Thai)
3. Sinnarat P. Pedagogical Higher Education Qualifications Framework. (2nd. Edition). Bangkok: Chulalongkorn University; 2011: 84 (in Thai)
4. Boonprakob M. Turn problems into intelligence. Bangkok: Thanapat Printing; 2010: 73. (in Thai)
5. Ornstein, A. G., & Hunkins, F. P. Curriculum foundations, principles, and issues. New York: Pearson Education. 2004; 10-11.
6. Thatthong K. Sbitha Model. Teaching model to develop intellectual skills. Nakhon Pathom: Petchkasem Printing; 2012: 3. (in Thai)
7. Punturat S. The Development of Intellectual Skills Assessment Model for Students Teacher. Doctor of Philosophy thesis in Educational Measurement and Ebaluation, Graduate School, Khon kaen University; 2013. (in Thai)

8. Paibulsiri P. The Curriculum Development for increasing the quality of life in aging. The Degree of Doctor of Philosophy. Bangkok: Sripatum University; 2011. (in Thai)
9. Rattanaubon A. The learning of adults and the elderly in Thai society. Bangkok: Chulalongkorn University; 2011: 84 (in Thai)
10. Pruansuk P. Guidelines for Quality of Life Development for the Elderly of Local Administrative Organizations in Phrae Province. Journal of Graduate School, Pitchayatat, UbonRatchathani Rajabhat University 10(1); 2015: 77-87. (in Thai)
11. Anuruthwong U. High Level of Thinking Skills: How to Develop. Bangkok: Intanon Press; 2012: 19. (in Thai)
12. Thatthong K. The Development of Instructional Model bared on Contemplative Education for Cognitive Skills Enhancement on Thailand Qualifications Frameworks. Faculty of Education Songkhla Rajabhat University; 2009. (in Thai)
13. Tripatara P. The Development of Transformational Leadership in head nurses using contemplative learning at hospitals under the jurisdiction of the ministry of defence. The Degree of Doctor of Philosophy. Faculty of Human Resource Development, Bangkok: Ramknamhaeng University; 2015. (in Thai)
15. Saylor, J. G., Alexander, W. M., & Lewis, A. J. Curriculum planning for better teaching and learning. New York: Holt, Rinehart & Winston. 1981.
16. Parpatson C. The Development of a health science geriatrics curriculum. The Degree of Doctor of Philosophy. Faculty of Human Resource Development, Bangkok: Ramknamhaeng University; 2010. (in Thai)